

Ο αντίκτυπος του έργου ERASMUS+ StaGe of Mind: Εκπαίδευση Ενηλίκων με ψυχικές ασθένειες μέσω των παραστατικών τεχνών.

Συγγραφική Ομάδα: Βαρβάρα Τσουγκράνη – Ψυχολόγος, Δέσποινα Κατσούδα - Ψυχολόγος, Νικολέττα Τουρλεντέ - Ψυχολόγος, Κλειώ Μαυρουδή – Θεατρολόγος

Η Πανδημία COVID-19 αποτέλεσε μια πρωτοφανή υγειονομική κρίση, που ενέτεινε, μεταξύ άλλων, το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού, λόγω των μέτρων που ελήφθησαν για τον περιορισμό της εξάπλωσής της, ειδικότερα αυτά του περιορισμού των μετακινήσεων και της ανθρώπινης επαφής. Ενώ τέτοια μέτρα ήταν ζωτικής σημασίας για την αναχαίτιση της εξάπλωσης του ιού, δυστυχώς επιδείνωσαν την κατάσταση της απομόνωσης και της μοναξιάς ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα και αύξησαν τον κίνδυνο υποτροπής σε σύγκριση με τα άτομα που έχουν την αίσθηση ότι ανήκουν σε μια κοινότητα.

Επιπλέον, οι ενήλικες με ψυχική ασθένεια σπάνια απασχολούνται ή εγγράφονται σε επίσημα εκπαιδευτικά προγράμματα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν έχουν πρόσβαση σε περιβάλλοντα και δραστηριότητες που θα τους διεγείρουν πνευματικά και θα αποτρέψουν την επιδείνωση γνωστικών λειτουργιών. Ταυτόχρονα τα άτομα με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα σπάνια έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν δραστηριότητες στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα και σχεδόν ποτέ δεν έχουν την ευκαιρία να συμμετάσχουν ή να συνδημιουργήσουν.

Στην προσπάθεια καταπολέμησης των φαινομένων αυτών έξι οργανισμοί από τους τομείς της ψυχικής υγείας και των παραστατικών τεχνών, από τις χώρες της Ισπανίας, της Ιρλανδίας και της Ελλάδας ένωσαν τις δυνάμεις τους για να αντιμετωπίσουν τα παραπάνω ζητήματα υλοποιώντας το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα ERASMUS+ StaGe of Mind.

Επρόκειτο για ένα επιστημονικό πρόγραμμα τέχνης και εκπαίδευσης που αξιοποίησε τις εκπαιδευτικές και θεραπευτικές δυνατότητες διαφόρων ειδών τέχνης κυρίως του θεάτρου και της μουσικής. Οι πρωταγωνιστές του έργου ήταν χρήστες υπηρεσιών ψυχικής υγείας από τρεις ευρωπαϊκές χώρες. Για πάνω από 12 μήνες έλαβαν εξατομικευμένη εκπαίδευση από επαγγελματίες του θεάματος και ειδικούς ψυχικής υγείας και συνεργάστηκαν για να συλλάβουν, να σχεδιάσουν και να εκτελέσουν μια παράσταση μουσικού θεάτρου με την καθοδήγηση επαγγελματιών. Οι συμμετέχοντες ασχολήθηκαν με το σχεδιασμό και την παραγωγή της μουσικής παράστασης από την αρχή έως το τέλος.

Το εγχείρημα χρησιμοποίησε τις τέχνες για τη συμμετοχή των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε μια ουσιαστική δραστηριότητα που δημιούργησε την αίσθηση του ανήκειν σε μια κοινότητα και τόνωσε τη

δημιουργικότητά τους. Άλλωστε είναι αποδεδειγμένο πως οι τέχνες αποτελούν ένα πρόσφορο έδαφος για τους ανθρώπους κάθε ηλικίας προκειμένου να απελευθερωθούν, να λειτουργήσουν δημιουργικά, να διασκεδάσουν, να αποκτήσουν γνώσεις και αισθητική καλλιέργεια. Επιπροσθέτως, λειτουργούν ως μέσο συναισθηματικής εκτόνωσης και αποφόρτισης, ενώ παράλληλα κατέχουν ρόλο θεραπευτικό προσφέροντας στον συμμετέχοντα τη δυνατότητα της ελεύθερης έκφρασης συναισθημάτων, σκέψεων και προβληματισμών με δημιουργικό τρόπο και σε ένα περιβάλλον ασφάλειας (Αλκηστis, 2008, Σαμαρά, 2020). Το θέατρο είναι μια από τις τέχνες που η προσφορά και η αξία της έχει αναγνωριστεί από αρχαιοτάτων χρόνων. Επιπλέον των παραπάνω ιδιοτήτων του θεάτρου, σύμφωνα με τους Faigin & Stein (2010) ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος του με τις διάφορες μορφές του, στην αποκατάσταση ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Κανείς δεν πέρασε από ακρόαση. Η απόκριση και η συμμετοχή έγιναν απλώς με μια πρόσκληση και βρέθηκαν όλοι μαζί λήπτες υπηρεσιών ψυχικής υγείας, θεραπευτές, καλλιτέχνες και εθελοντές ισότιμα μέλη μιας μεγάλης ομάδας με κοινό σκοπό. Κάπως, έτσι όπως θα έπρεπε να είναι οι κοινότητες των ανθρώπων. Διαφορετικοί άνθρωποι με διαφορετικές ικανότητες και αδυναμίες που καταθέτουν ό τι έχει ο καθένας στη σοφή εποπτεία της ομάδας. Μέσα σε αυτή την πρόσκαιρη και ιδανικότερη μικρή κοινότητα οι συμμετέχοντες μοιράστηκαν την πραγματικότητα των αποχωρήσεων και των μεταπτώσεων, των δυσκολιών της ψυχικής ασθένειας, του πόνου και της αγωνίας που κουβαλάει.

Το StaGe of Mind έθεσε ψηλά τον πήχη και επομένως αναμετρήθηκε με την ουσία της δραματουργίας, με την ίδια την ουσία του θεάτρου που ταυτίζεται με την ουσία της ίδιας της ύπαρξης : την αλήθεια δηλαδή, και μάλιστα, όχι την αντικειμενική, τη μετρήσιμη, τη μία, αλλά με την υποκειμενική, την άπειρη, την αλήθεια κάθε προσώπου και κάθε αυτόπτη μάρτυρα της μοίρας και της εμπειρίας του. Κι αν η αλήθεια αυτή έχει άπειρα πρόσωπα, ήρωες και θέματα, μέσα από την εμπειρία του StaGe of Mind αποδείχθηκε ότι το μερικό μπορεί να εκφράσει το συνολικό και ότι το μουσικό θέατρο αποτελεί ένα μοναδικό τόπο που μας αφορά και μας εμπεριέχει όλους αδιακρίτως.

Η δραματουργία των θεατρικών παραστάσεων του StaGe of Mind μετέφερε επί σκηνής την αλήθεια του δημιουργού του ως αυτόπτη μάρτυρα, της εμπειρίας του: την αλήθεια της ψυχικής οδύνης μπροστά στο τραύμα, την απώλεια, τον αποχωρισμό, τη μοναξιά, τη ματαίωση, την αλήθεια της ανθρώπινης ύπαρξης που έρχεται αντιμέτωπη με τη μοίρα, τη μοναξιά, τις αντιξοότητες του περιβάλλοντος, την αλήθεια των ανθρώπινων σχέσεων αλλά και την άλλη αλήθεια, αυτή της μετουσίωσης του δράματος σε απελευθέρωση, σε αγωγή της ψυχής και σε καταξιοτική εμπειρία. Για το λόγο αυτό οι θεατρικές παραστάσεις που δημιουργήθηκαν με εργαλείο τη διαφορετικότητα τελικά αφορούσαν το απανταχού κοινό τους ανά χώρα και όχι μόνο αυτό, αφορούσαν όλους εμάς. Οι παραστάσεις σχετίζονταν με όλους, καθώς όλοι έχουμε να διηγηθούμε τις προσωπικές μας ιστορίες και μπορούμε να τις συνδέσουμε με όσα διαδραματίζονται στις παραστάσεις.

Στη μουσική παράσταση της Ιρλανδίας με τίτλο "Awakening Awake" ("Αφυπνίζοντας μια Αγγριπνία"), το αρχικό θέμα προήλθε από μια εμπειρία θλίψης και απώλειας του αγαπημένου πατέρα ενός από τους ωφελούμενους του προγράμματος StaGe of Mind. Για εκείνον η απώλεια του πατέρα αποτέλεσε την απαρχή του κλονισμού της ψυχικής του υγείας. Τα εργαστήρια του StaGe of Mind παρείχαν στον συμμετέχοντα ένα ασφαλές χώρο για να κατονομάσει και να εξερευνήσει την εμπειρία αυτή, καθώς και

τα συναισθήματα που αναδύθηκαν. Παρά την αρχική αμηχανία η Ιρλανδική ομάδα συμφώνησε να εργαστεί με το θέμα αυτό και του προσέφερε το μεταβατικό χώρο και τα θεατρικά μέσα για να αναπαραστήσει με συνοδούς και αυτόπτες μάρτυρες όλα τα μέλη του θιάσου.

Στη μουσική παράσταση της Ισπανίας με τίτλο "A Farewell Party" ("Ένα Αποχαιρετιστήριο Πάρτυ") οι συμμετέχοντες αποχαιρετούν για λίγο τις πιέσεις, την αναστολή και την εξάντληση όντας μέρος μιας κοινωνίας που δεν τους ακούει, ούτε τους δίνει φωνή. Γίνονται οι πρωταγωνιστές και οι συγγραφείς της δικής τους ιστορίας, απευθύνουν σε όλους ένα κάλεσμα για ανθεκτικότητα.

Τέλος, στη μουσική παράσταση της Ελλάδας με τίτλο "Το Καφενείο των Ντροπαλών", οι θαμώνες ενός καφενείου γίνονται μάρτυρες τόσο της μοναξιάς και του αποχωρισμού που κυριεύει τη ζωή παρά τη θέλησή μας, όσο και της δύναμης που κρύβει η ανθρώπινη επικοινωνία όταν ανθίζει μέσα στην αποδοχή του σεβασμού, το γλέντι και τη χαρά της συνύπαρξης. Το κοινό που πλημμύρισε το κατάμεστο θέατρο γέλασε μέχρι δακρύων και δάκρυσε μέχρι γελώτων. Τραγούδησε μαζί με τους «ντροπαλούς θαμώνες» και μοιράστηκε τη φόρτιση και τη δική τους συγκίνηση. Η συμπεριληπτική δύναμη της τέχνης του θεάτρου και της δημιουργίας λειτούργησε για άλλη μια φορά λυτρωτικά.

Οι συμμετέχοντες κατά τη διάρκεια των εκπαιδευτικών εργαστηρίων ήρθαν αντιμέτωποι με έντονες ανασφάλειες, φόβους και αμφιβολίες μέχρι που στο τέλος οι θίασοι κατάφεραν να συνεπάρουν το κοινό και να το συγκινήσουν. Στην παράσταση εκφράστηκαν με σιγουριά και αυτοπεποίθηση που κανείς προηγουμένως δεν πίστευε ότι είχε. Ένα από τα πιο σημαντικά επιτεύγματα της δημιουργικής διαδικασίας ήταν ότι αναδύθηκε στους συμμετέχοντες μια ανάγκη που δεν είχαν πριν ή δεν ήξεραν ότι μπορούσαν να έχουν. Αυτή του να βρεθούν στην σκηνή και να ανακαλύψουν ότι εκτός από θεραπευτικό είναι πολύτιμο και σημαντικό να μοιραστούν τις εμπειρίες της ζωής τους εγκαταλείποντας για λίγο το μοναχικό τους καταφύγιο και ενώνοντας δυνάμεις με όλους όσους νιώθουν το ίδιο.

Το StaGe of Mind ολοκληρώθηκε, αλλά ο απόηχος και το αποτύπωμα του μένει βαθιά χαραγμένο στους δημιουργούς του, τους λήπτες υπηρεσιών ψυχική υγείας, που ένιωσαν να ενδυναμώνονται οι γνωστικές τους ικανότητες, να ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους, να αισθάνονται ότι αποτελούν μέλος μιας ομάδας που εργάζεται για έναν κοινό σκοπό και να δεσμεύονται σε αυτόν και το κυριότερο να γίνονται οι πρωταγωνιστές της δικής τους ζωής σκηνοθετώντας την και παρουσιάζοντας προς τα έξω όλη την εσωτερική ομορφιά και δύναμη που κουβαλούν.

Το έργο υλοποιήθηκε με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης /Αριθμός Έργου: 2020-1-ES01-KA227-ADU-095918 (01/05/2021- 30/04/2023).